

ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ ВПЛИВУ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ НА РІВЕНЬ ЙОГО ЖИТТЯ

Економічна криза, яку зараз переживає Україна, є особливою - її можна кваліфікувати як кризу трансформаційну, - тобто кризу трансформації соціально-економічної системи. Труднощі побудови нової системи доповнюються негативними явищами, які досі носили прихований характер і накопичувались десятиріччями, а сьогодні виявилися у всій своїй повноті. Перехідний період і економічна криза призвели до того, що значна частина населення гостро відчула на собі тягар злиднів. У таких умовах підвищується актуальність питання рівня життя населення і чинників, що його складають. Особливо гостро постає питання з'ясування напрямків підвищення життєвого рівня.

Відповідно до статті 25 Декларації прав людини сучасна правова держава повинна гарантувати право на рівень життя, який враховує:

1) забезпечення людей їжею, одягом, житлом, медичним обслуговуванням, необхідним для підтримання здоров'я, власного добробуту та сім'ї;

2) соціальну допомогу на випадок безробіття, хвороби, інвалідності, овдовіння, старості або інших випадків втрати засобів до існування за незалежних від людини обставин.

Взагалі, рівень життя - це ступінь задоволення матеріальних, духовних та соціальних потреб. Він визначається наступними основними показниками: рівень зайнятості населення, умови праці, рівень соціального захисту населення, суспільні фонди споживання, реальна заробітна плата, рівень національного доходу на душу населення тощо.

Становлення ринкових відносин на пряму пов'язане з однією з найголовніших сфер економіки - зайнятістю трудових ресурсів.

Україна, як член Міжнародної організації праці у складі ООН, ратифікувала 50 конвенцій, взявши на себе певні зобов'язання щодо виконання міжнародного трудового законодавства й приведення внутрішнього законодавства країни у відповідність до цих конвенцій.

Згідно з Законом України "Про зайнятість", прийнятим Верховною Радою в 1991 р., зайнятість - це сукупність економічних, правових, соціальних, національних та інших відносин, пов'язаних із забезпеченням працездатного населення робочими місцями та його участю у суспільно корисній діяльності, що приносить заробіток або прибуток.

Загострення економічної ситуації в Україні намітило тенденцію до зменшення чисельності зайнятого населення.

Кількість населення, зайнятого у всіх сферах економічної діяльності (млн. чол.)

	1985	1990	1995	1996	1997	1998
Всього зайнято	25,6	25,4	23,7	23,2	22,6	22,3

Триває стійка тенденція до зростання пропозиції робочої сили і скорочення попиту на неї. На початок 1998 р. на кожне вільне робоче місце претендувало майже 20 осіб, або в 1,8 раза більше, ніж на початок 1997 р.

Ситуація на регіональних ринках праці була неоднозначною. Найбільше навантаження на одне вакантне місце спостерігалось у Івано-Франківській (191), Волинській (112), Львівській (77), Житомирській (66) та Закарпатській (66) областях, а найнижче - в містах Севастополі (2), Києві (6) та Одеській області (7). На Чернігівщині цей показник становив 32. При цьому число вакансій скоротилося на 1,2 % і становило 34 тис. В такій ситуації зменшується можливість забезпечення роботою незайнятих громадян.

На початок 1999 р. кількість зареєстрованих безробітних становила 1003,2 тис.чол. Лідерство за цим показником належить Львівській області - 90,1 тис. чол., за нею ідуть Донецька - 79,6 тис. чол. і Дніпропетровська - 69,9 тис. чол.

Рівень зареєстрованого безробіття свідчить про те, що відношення кількості офіційно зареєстрованих безробітних до кількості всього працездатного населення у працездатному віці неухильно збільшується.

Рівень зареєстрованого безробіття (на початок року, %)

	1997	1998	1999
Кількість безробітних, тис. чол.	351,1	637,1	1003,2
Рівень безробіття, %	1,3	2,3	3,7

Ситуація в регіонах на початок 1999 року мала такий вигляд:

- найвищий рівень безробіття зареєстровано в Івано-Франківській області (7,2 %), за нею ідуть Чернігівська (6,5%) і Волинська (6,0 %) області;
- найнижчі показники зареєстровані в містах Києві і Севастополі - відповідно 0,7% і 1,2% та Одеській, Херсонській, Запорізькій, Донецькій областях, де цей показник не перевищує 3%.

Постійне збільшення кількості і рівня незайнятих веде не тільки до економічних втрат (недовипуск товарів і недодання послуг), але й до соціальних (падіння рівня життя населення, зростання соціальної напруги у суспільстві).

Проте нормально функціонуюча ринкова економіка об'єктивно погоджується з наявністю безробіття. Важливо, щоб її рівень не перевищував гранично допустиму величину. Як відомо, ситуація не вважається напруженою, якщо показник безробіття не перевищує 5%. На відміну від офіційного показника зареєстрованого безробіття, за матеріалами вибіркового обстеження населення з питань економічної активності, гранично припустиму величину рівня безробіття Україна перетнула ще в 1995 році.

Рівень безробіття населення

(за матеріалами вибіркового обстеження з питань економічної активності).

	1995	1997	1998
Кількість безробітних, тис. чол.	1437,0	2330,1	2937,1
Рівень безробіття, %	5,6	8,9	11,3

Проведений аналіз ситуації по регіонах України свідчить, що на сьогодні

показник рівня безробіття значно перевищує допустиму п'ятивідсоткову межу в кожній з областей.

Загострення ситуації суттєво вплинуло на життєвий рівень населення України. Значно зменшилося споживання продуктів харчування, оскільки, як відомо, на харчуванні людина економить в останню чергу, коли інших джерел для заощаджень вже не залишилось.

**Споживання деяких продуктів харчування
(на душу населення за рік, кг)**

	1985	1996	1997	1998
М'ясо та м'ясопродукти	66	37	35	32
Риба та рибопродукти	18,5	4,3	5,0	5,9
Фрукти та ягоди	50	35	40	25
Цукор	46,5	33	31	32
Яйця, шт.	276	161	151	154

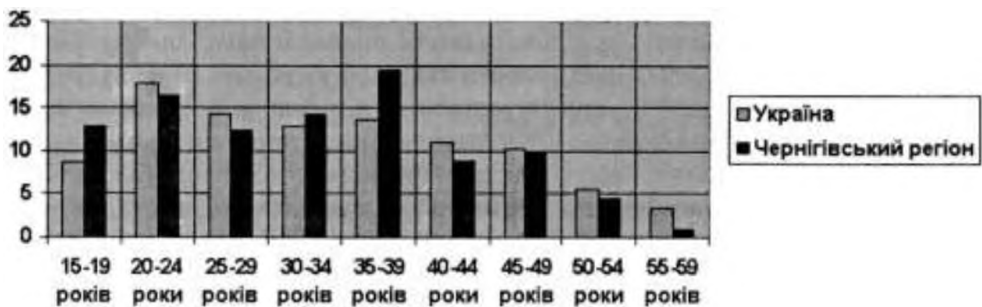
Взагалі, у родинах, де хоча б один з її членів є безробітним і не підробляє в тіньовій сфері економіки, середньодушове споживання, як мінімум, на 18,8% нижче від середньостатистичного.

Невтішною залишається ситуація на ринку праці Чернігівської області. Кількість громадян, що звертаються до центрів зайнятості, неперворотно зростає. Протягом 9-ти місяців 1999 року зареєстровано 23 тис. чол., що на 3 тис. більше, ніж за аналогічний період минулого року. Тобто кожний 20-й із загальної кількості людей працездатного віку, зневірившись у своїх можливостях самостійно знайти роботу і потребуючи соціальної допомоги, звернувся до служби зайнятості. Станом на 01.08.99 р. рівень безробіття сягнув позначки 7,33% працездатного населення. Найвищий він у Городнянському - 16,5%, Куликівському - 11,2%, Прилуцькому - 10% районах.

Наведені дані свідчать, що ситуація на ринку праці стає дедалі гіршою. Залишається непереборним факт постійного зростання рівня безробіття, внаслідок чого відбувається подальше падіння рівня життя населення.

Звичайно, центрами зайнятості проводиться деяка робота в напрямку працевлаштування, професійної підготовки і заохочення населення до громадських робіт. Але, згідно з прогнозом Чернігівського центру зайнятості, рівень безробіття в області на 1 січня 2000 року становитиме 8,29%, а на його кінець - 10,2%, число безробітних сягне близько 67175 чол. До того ж показник рівня безробіття в наймолодшій групі (15-19 років) вже сьогодні займає п'яте місце серед вікових груп, розкриваючи негативну тенденцію до пошуку працездатною молоддю роботи не в офіційному секторі економіки, а в її тіньовому полі. Особливо вражає стан у віковій групі 35-39 років - Чернігівська область має найвищий показник!

Кількість безробітних за віковими групами Чернігівської області у порівнянні з середньостатистичними даними по Україні

Незадовільно впливаючи на моральний стан, така ситуація призведе до подальшого зубожіння населення, погіршення стану економіки як регіону, так і в цілому країні.

Згідно з аналізом Філіпса (крива Філіпса демонструє обернену залежність між рівнем інфляції та безробіття), зростання інфляції призводить до того, що рівень безробіття має зменшуватись.

Рівень інфляції в Україні за 10 місяців 1999 року склав 11,1%, проте рівень безробіття не став меншим, а навпаки - зріс. Це пояснюється кризовим станом економіки, згортанням виробництва і, відповідно, відсутністю потреби в робочій силі. У такій ситуації, щоб уникнути повного зубожіння, населення вдається до самозайнятості. В регіональному плані самозайнятість можна розглядати як своєрідний демпфер, що певною мірою дає змогу поглинати надлишкову частку робочої сили.

Самостійно зайнятими вважаються повністю незалежні особи, які створюють собі робочі місця в тій чи іншій сфері діяльності у відповідності з чинним законодавством.

Формальний сектор економіки представлений офіційно зареєстрованою діяльністю у вигляді малого бізнесу, кустарних промислів, надомництва, дрібних ремесел у сфері виробництва та послуг. У неформальному секторі самозайнятість набула більш значних обсягів, незважаючи на те, що для нього характерна майже повна відсутність захищеності громадян в соціальному та економічному аспектах.

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки і пропозиції:

- між рівнем зайнятості і рівнем життя існує пряма залежність, таким чином, зростання кількості незайнятого населення означає падіння життєвого рівня;
- погіршення економічної ситуації в країні супроводжується зростанням пропозиції робочої сили, яка тривалий час не може знайти роботу;
- в умовах, коли держава стає безсилою забезпечити громадянам зайнятість

та належний рівень життя, спостерігається стійка тенденція до зростання самозайнятості населення.

Підбиваючи підсумки, доцільно навести відому істину, що всі багатими бути не можуть, але необхідно зробити так, щоб у суспільстві не було бідних. Прагнучи стати європейською державою, ми, перш за все, маємо досягти європейського рівня життя. Соціальним орієнтиром на цьому шляху є забезпечення оптимального для більшості громадян споживчого бюджету, який розраховується за нормами та нормативами споживання, що задовольняють розумні раціональні потреби. Досягнення можливості такого оптимального споживання залишається перспективним напрямком діяльності держави у сфері виробництва, зайнятості і соціального захисту населення.

Джерела та література:

1. Економічна активність населення України в 1998 році. Статистичний збірник. - К., 1999 р., - 184 с.
2. Праця в Україні, 1998 р., Статистичний збірник, - К., 1999 р., - 355 с.
3. Ринок праці України у 1998 році. Аналітично-статистичний збірник. - К., 1999 р. 122 с.
4. Україна. Огляд політики зайнятості. Міжнародне бюро праці. Сектор з питань політики зайнятості і праці. - К., 1998 р. - 135 с.